

Anuška Ferligoj

DRUGA MEDJUNARODNA KONFERENCIJA O METODOLOGIJI U DRUŠTVENIM ZNANOSTIMA

Komitet za logiku i metodologiju (RC 33) Medjunarodnog sociološkog udruženja (ISA), prihvatio je na svjetskom kongresu ISA 1982. godine, zaključak da se redovito organiziraju medjunarodni stručni susreti između kongresa ISA, koji se u pravilu održavaju svake četvrte godine. Osnovni je cilj tih stručnih susreta upoznavanje s najnovijim dostignućima na različitim područjima metodologije u društvenim znanostima. Prva je konferencija bila održana u Amsterdamu 1984. godine. Na njoj je organizacija sljedeće konferencije za 1988. bila ponudjena ljubljanskim metodolozima. Fakultet za sociologiju, političke znanosti i novinarstvo Sveučilišta Edvard Kardelj u Ljubljani i Sekcija za metodologiju i statistiku Jugoslavenskog udruženja za sociologiju, prihvatili su se organizacije medjunarodne konferencije Social Science Methodology. Konferencija je bila uključena u program Inter-univerzitetskog centra za postdiplomske studije u Dubrovniku i održana je od 30. svibnja do 3. lipnja ove godine. Pokrovitelj konferencije bilo je Izvršno vijeće Skupštine Slovenije.

Organizatori konferencije u Dubrovniku željeli su proširiti sadržaj koji je imala prva konferencija metodologa u Amsterdamu u dva smjera kako bi se: (1) programom zahvatila i opća metodologija i nekvantitativni pristupi istraživanja u društvenim znanostima i (2) na suradnju pridobili ne samo metodolozi iz područja sociologije nego i oni iz srodnih područja kao što su politologija i komunikologija. U najavi konferencije koja je bila upućena na približno 1400 adresa i objavljena u gotovo svim jugoslavenskim i inozemnim stručnim metodološkim časopisima, taj cilj je dovoljno jasno predstavljen, čime se uspjele pridobiti širok krug metodologa iz područja društvenih znanosti. Upravo je ta različitost značajno doprinijela raspravama u vezi različitih istraživačkih metodoloških rezultata, a te su rasprave cijelo vrijeme konferencije bile vrlo kritične, na visokom stručnom nivou i po sadržajnoj preciznosti upravo neponovljive. Mislim da su upravo te rasprave koje nećemo moći pročitati u člancima i koje ćemo vrlo teško prikazati suhoparnim izvještajima najvredniji rezultat konferencije.

Nekoliko osnovnih podataka o konferenciji. Na Social Science Methodology konferenciji sudjelovalo je 150 stručnjaka i to 110 iz inozemstva iz 19 država cijelog svijeta (Kanada i SAD iz Amerike, Australije i Alžira, Sovjetskog Saveza i gotovo svih zemalja Evrope). U program je bilo uključeno približno stotinu referata iz različitih područja

metodologije društvenih znanosti: opće metodologije, konceptualizacije, operacionalizacije, kvalitativnih pristupa u društvenim istraživanjima, mjerenja (valjanosti i pouzdanosti mjerenja), nacrti istraživanja, postupaka za prikupljanja podataka (naprimjer: analiza sadržaja), anketnih ispitivanja, matematičko-statističkih metoda (prije svega metoda za multivarijatnu analizu varijabli slabijih mjernih ljestvica kao i metoda za razvrstavanje u grupe, korespondentne analize, log-linearnih modela, analize latentnih struktura te mrežna analiza), modeliranja (posebno dinamičnih modela) te programske opreme za računala s područja društvenih istraživanja.

Na konferenciju smo pozvali pet najuglednijih znanstvenika s različitih područja metodologije društvenih nauka. Za područje opće metodologije prof. Edward Roskam iz Nizozemske, za područje mjerenja, a posebno pouzdanosti mjerenja u anketnim istraživanjima prof. Duana Alwina iz SAD, o tehnološkoj revoluciji u vezi s načinom prikupljanja podataka u društvenim istraživanjima predavao je prof. Willem E. Saris iz Nizozemske, nova dostignuća na području linearnih strukturnih modela prikazao nam je otac gotovo najutjecajnijeg modela i računarskog programa LISREL u društvenim istraživanjima prof. Karl G. Joreskog iz Švedske, a o dinamičnim modelima s posebnim osvrtom na analizu povijesnih događaja predavao je ugledni sociolog prof. Michael T. Hannan iz SAD.

Ti brižljivo izabrani znanstvenici svojim su ugledom i očekivanim izuzetnim predavanjima svako dopodne okupili sve učesnike konferencije i na taj način stvorili uzbudljivu akademsku atmosferu tokom cijelog trajanja konferencije.

Više od trećine referata na konferenciji bavilo se različitim problemima mjerenja u društvenim znanostima. Poznato je da se najčešće upravo suprotno od događanja u prirodnim znanostima, društveni pojmovi (koncepti) ne mogu neposredno mjeriti. Zbog toga se traže mjerni modeli za posredno mjerenje varijabli preko većeg broja mjerljivih varijabli. U tu se svrhu najčešće upotrebljava linearne strukturne modele s latentnim varijablama (Joreskog). Tom je načinu mjerenja na konferenciji bilo posvećeno više sekcija s eminentnim stručnjacima na tom području (Joreskog, Alwin, Saris, Jagodzinski, Schmidt, Zeller, Kuehnel, Steyer). Predlagani su bili i takvi mjerni modeli koji su u stanju ispitivati indikatore slabijih mjernih ljestvica (npr. modeli latentnih razreda, Rasch modeli). Više je sudionika potcrtalo da se u empirijskim društvenim istraživanjima još uvijek mjerenje u prevelikoj mjeri prilagođava već poznatim kvantitativnim metodama. Zato često vrlo precizno mjerimo stvari koje ne pokrivaju pojmove koje bismo trebali mjeriti. Više se pristupa bavilo načinima mjerenja konkretnih društvenih pojmova.

U društvenim znanostima često se upotrebljava anketni način prikupljanja podataka. Više se sudionika bavilo učincima različito postavljenih anketnih pitanja o istoj stvari. Problematizirali su odziv na postavljena pitanja (response functions) i nemogućnost usporedjivanja odgovora na pitanja radi različitog odziva pojedinaca. Jedna od sekcija je

bila posvećena i mogućnostima računarskog vođenja ispitivanja u anketnim studijama.

Druga veća skupina doprinosa, gotovo četvrtina, bavila se različitim matematičko-statističkim (multivarijantnim) pristupima analize varijabli slabijeg tipa mjernih ljestvica. Prikazani su bili novi rezultati pri istraživanju metoda razvrstavanja u grupe, korespondentnoj analizi, log-linearnim modelima, analizi mreža, a i prilagodjavanju poznatim multivarijantnim pristupima za slabije varijable (npr. regresijska analiza, linearni strukturni modeli). Dvije sekcije bile su posvećene novijim pristupima analize pojava u vremenu.

Ova je konferencija vrlo značajan čin za razvoj metodologije društvenim istraživanja i za podizanje kvalitete društvenih istraživanja uopće u Jugoslaviji, posebno u ovim kriznim vremenima kada stručnjaci vrlo teško nalaze sredstva i mogućnosti obrazovanja u inozemstvu. Na konferenciji je sudjelovalo 40 jugoslavenskih stručnjaka s područja društvenih znanosti (od toga polovica iz Ljubljane), prije svega mlađih, stručno ambicioznih ljudi, kojima je bila ponudjena široka lepeza novih razvojnih puteva na području metodologije društvenih znanosti. Jugoslavenski su stručnjaci također vrlo uspješno predstavili sedam referata s različitih područja metodologije društvenih znanosti: Bogdanovičeva iz opće metodologije, Kovačević iz uzorkovanja, Mrkić i Hošek iz područja dinamičkih modela, Bogosavljević i Ferligoj iz područja metoda razvrstavanja u skupine i Momirović iz područja regresijske analize.

Za lakše sudjelovanje i praćenje konferencije, pred početak konferencije pripremljena je posebna publikacija s programom i općim informacijama, te knjiga sa sažecima referata koji su bili predstavljeni na konferenciji. Izabrani referati bit će objavljeni u dva brojeva poznatog međunarodnog metodološkog časopisa *Quality and Quantity* koje će urediti Anuška Ferligoj (1989) i Willem E. Saris (1990).